

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความเจริญก้าวหน้าในด้านเทคโนโลยีการสื่อสารและโทรคมนาคมในปัจจุบันทำให้มนุษย์มีนิสัยสัมพันธ์ติดต่อกันมากขึ้นกว่าเดิม นิสัยสัมพันธ์ส่วนหนึ่งย่อมเกิดขึ้นจากความเชื่อถือและไว้วางใจกันระหว่างบุคคล กล่าวคือเมื่อบุคคลหนึ่งจะทำนิติกรรมกับอีกบุคคลหนึ่งก็ย่อมมีความเชื่อถือและมั่นใจว่าอีกฝ่ายหนึ่งจะปฏิบัติตามข้อตกลงนั้นด้วย อย่างไรก็ตามนิติกรรมอันเป็นมูลแห่งหนึ่งดังกล่าวย่อมมีความเสี่ยงอยู่ด้วยเสมอว่าลูกหนี้จะชำระหนี้ตามที่ตกลงกันไว้จริงหรือไม่ จึงจำเป็นที่กฎหมายจะต้องให้อำนาจแก่เจ้าหนี้ที่จะฟ้องร้องต่อศาลเพื่อบังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้ เช่น บทบัญญัติมาตรา 213 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งบัญญัติว่า “ถ้าลูกหนี้ละเลยเสียไม่ชำระหนี้ของตนเจ้าหนี้จะร้องขอต่อศาลให้บังคับชำระหนี้ก็ได้” ส่วนประเด็นปัญหาว่าเจ้าหนี้จะมีสิทธิบังคับชำระหนี้เอาจากลูกหนี้ได้มากน้อยเพียงใดนั้นประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 214 ก็ได้บัญญัติรับรองไว้ว่า “..... เจ้าหนี้มีสิทธิที่จะให้ชำระหนี้ของตนจากทรัพย์สินของลูกหนี้จนสิ้นเชิง รวมทั้งเงินและทรัพย์สินอื่น ๆ ซึ่งบุคคลภายนอกค้างชำระแก่ลูกหนี้ด้วย” ซึ่งทรัพย์สินของลูกหนี้ตามมาตรานี้หมายความรวมถึงเงินและทรัพย์สินอื่นที่บุคคลภายนอกค้างชำระแก่ลูกหนี้อยู่ด้วย ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าด้วยอำนาจแห่งนี้เจ้าหนี้ทุกคนย่อมได้กองสมบัติหรือทรัพย์สินของลูกหนี้ทั้งหมดไว้เป็นประกันการชำระหนี้ของตน

อย่างไรก็ตามแม้จะมีบทบัญญัติทั้ง 2 มาตราดังกล่าวข้างต้นรับรองสิทธิของเจ้าหนี้ที่จะได้รับชำระหนี้ไว้ก็ตาม แต่เจ้าหนี้ก็ไม่อาจจะแน่ใจได้ว่าตนจะได้รับชำระหนี้โดยครบถ้วนและเต็มตามจำนวน ทั้งนี้เพราะในเวลาที่ฟ้องร้องเพื่อบังคับชำระหนี้นั้นทรัพย์สินของลูกหนี้อาจมีไม่พอ หรือลูกหนี้อาจมีเจ้าหนี้หลายราย หรือลูกหนี้จนลงกว่าเดิม ซึ่งเป็นสิ่งที่อาจเกิดขึ้นได้เสมอ และถึงแม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 จะได้บัญญัติให้เป็นคุณแก่เจ้าหนี้ไว้ว่า “..... คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะ (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) ขอที่จะร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษา หรือคำสั่งนั้นได้ภายในสิบปีนับแต่วันมีคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยอาศัยและตามคำบังคับที่ออกตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น” ก็ตาม ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวนี้ให้โอกาสแก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่จะเรียกชำระหนี้จากลูกหนี้ได้ภายในระยะเวลาไม่เกิน 10 ปี นับแต่วันมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง แต่บทบัญญัติดังกล่าวนี้ก็ไม่อาจสร้างความพอใจให้แก่เจ้าหนี้

ได้อย่างเพียงพอ ทั้งนี้เพราะในการใช้สิทธิดังกล่าวเจ้าหนี้ต้องฟ้องร้องต่อศาลเพื่อขอให้พิพากษา บังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้ซึ่งสำหรับพ่อค้า นักธุรกิจ หรือบุคคลทั่วไปที่มีได้มีอาชีพเป็นทนายความ ถือว่าเป็นเรื่องที่ยุ่งยากอีกทั้งยังต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่าย ดังนั้นเพื่อเป็นหลักประกันว่าเจ้าหนี้ จะได้รับชำระหนี้เต็มตามจำนวนหรือจนเป็นที่พอใจดังกล่าว อันจะทำให้ความสัมพันธ์ในทาง ธุรกิจสามารถเกิดขึ้นและดำเนินต่อไปได้ด้วยความมั่นใจของทั้งสองฝ่าย กฎหมายลักษณะค้ำ ประกัน กฎหมายลักษณะจำนอง กฎหมายลักษณะจำนำ และกฎหมายในส่วนที่ว่าด้วย สิทธิยึดหน่วง และบุริมสิทธิที่ให้สิทธิพิเศษแก่เจ้าหนี้สำหรับมูลหนี้บางประเภทจึงเกิดขึ้นเพื่อเป็น มาตรการหรือเครื่องมือให้เจ้าหนี้อาจมีโอกาสที่จะได้รับชำระหนี้ได้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติหลักทั่วไปเกี่ยวกับสิทธิยึดหน่วง (Right of Retention) ไว้ในบรรพ 2 ว่าด้วยเรื่องหนี้ ลักษณะ 1 บทเบ็ดเสร็จทั่วไป หมวด 2 ผลแห่งหนี้ ตั้งแต่ มาตรา 241- 250 โดยมีสาระสำคัญอันถือเป็นหลักเกณฑ์การเกิดและลักษณะของสิทธิยึดหน่วง บัญญัติไว้อย่างกว้างอยู่ในมาตรา 241 ว่า “ผู้ใดเป็นผู้ครองทรัพย์สินของผู้อื่นและมีหนี้อันเป็นคุณ ประโยชน์แก่ตนเกี่ยวกับทรัพย์สินซึ่งครองนั้นไว้ ท่านว่าผู้นั้นจะยึดหน่วงทรัพย์สินนั้นไว้จนกว่า จะได้ชำระหนี้ก็ได้.....” นอกจากนี้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ยังมีบทบัญญัติในเอกเทศ สัญญาและส่วนอื่นที่ให้สิทธิแก่เจ้าหนี้บางประเภทสามารถยึดถือทรัพย์สินไว้ได้จนกว่าจะได้รับ ชำระหนี้เช่นเดียวกับสิทธิยึดหน่วงทั่วไปดังกล่าว เช่น สิทธิยึดหน่วงทรัพย์สินที่ขายของผู้ขายตาม มาตรา 468 สิทธิยึดหน่วงสินค้าของผู้ขนส่งตามมาตรา 630 สิทธิยึดหน่วงทรัพย์สินที่ฝากของผู้รับ ฝากทรัพย์สินตามมาตรา 670 สิทธิยึดหน่วงเครื่องเดินทางหรือทรัพย์สินของแขกผู้มาพักของเจ้า สำนักโรงแรมตามมาตรา 679 สิทธิยึดหน่วงสินค้าของนายคลังสินค้าตามมาตรา 772 สิทธิยึด หน่วงทรัพย์สินของตัวการที่อยูในการครอบครองของตัวแทนตามมาตรา 819 และสิทธิยึดหน่วง ของผู้ครองอสังหาริมทรัพย์ตามมาตรา 452 เป็นต้น

อย่างไรก็ตามเนื่องจากบทบัญญัติดังกล่าวยังไม่ชัดเจนอยู่บางประการ เช่น เจ้าหนี้จะสามารถอ้างสิทธิยึดหน่วงต่อเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของลูกหนี้ได้หรือไม่ ในการบังคับ ชำระหนี้เอาากับทรัพย์สินที่ยึดหน่วงเจ้าหนี้มีสิทธิได้รับชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้อื่นหรือไม่ เจ้าหนี้ตาม คำพิพากษารายอื่นจะเข้ามาขอเฉลี่ยทรัพย์สินจากการบังคับชำระหนี้ของเจ้าหนี้ได้หรือไม่ ซึ่ง ประเด็นดังกล่าวนี้นักนิติศาสตร์ยังมีความเห็นที่แตกต่างกันอยู่และศาลฎีกาก็ยังไม่เคยวินิจฉัยไว้ โดยตรงแต่ประการใด

นอกจากนี้ในส่วนที่เกี่ยวกับผลของสิทธิยึดเหนี่ยว เนื่องจากกฎหมายกำหนดให้เจ้าหนี้มีเพียงสิทธิที่จะยึดเหนี่ยวทรัพย์สินไว้จนกว่าจะได้รับชำระหนี้เท่านั้น การบังคับชำระหนี้เอากับทรัพย์สินที่ยึดเหนี่ยวเจ้าหนี้ต้องดำเนินการโดยการฟ้องร้องและขอบังคับคดีต่อศาลอย่างเช่นเจ้าหนี้สามัญโดยทั่วไป* จึงได้ก่อให้เกิดปัญหาและความไม่สะดวกแก่เจ้าหนี้ในบางกรณี เช่น ผู้ประกอบการขายสินค้าและศูนย์บริการรับซ่อมสินค้า เมื่อลูกค้านำสินค้ามาซ่อมแล้วไม่มาชำระค่าซ่อมและรับสินค้าคืนไป แม้ผู้ประกอบการจะมีสิทธิยึดเหนี่ยวสินค้าที่ซ่อมไว้จนกว่าจะได้รับชำระหนี้ค่าซ่อมก็ตาม แต่ในกรณีที่ไม่มีผู้มารับสินค้าคืนเป็นจำนวนมาก ผู้ประกอบการก็มีหน้าที่ตามกฎหมายที่ต้องดูแลรักษาสินค้านั้นไว้ตามสมควร จึงต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดูแลและจัดหาสถานที่เพื่อใช้จัดเก็บสินค้านั้นไว้ตามสมควร ครั้นจะบังคับชำระหนี้เอากับสินค้านั้นก็ต้องดำเนินการโดยการฟ้องร้องและขอบังคับคดีต่อศาลจึงจะสามารถนำเงินมาชำระหนี้ค่าซ่อมได้ ทำให้ต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่าย ยิ่งหากเป็นกรณีที่หนี้ค่าซ่อมสินค้าที่ยึดเหนี่ยวไว้นั้นมีมูลค่าเพียงเล็กน้อยด้วยแล้ว การบังคับชำระหนี้โดยการที่ต้องฟ้องร้องต่อศาลก็จะไม่คุ้มค่าต่อเจ้าหนี้แต่อย่างใด

อีกทั้งปัจจุบันมักมีการทำสัญญาหรือข้อตกลงให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดสามารถยึดเหนี่ยวทรัพย์สินของอีกฝ่ายหนึ่งได้ในบางกรณี จึงเป็นปัญหาว่าสัญญาหรือข้อตกลงเหล่านั้นก่อให้เกิดสิทธิยึดเหนี่ยวตามกฎหมายหรือไม่

ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำการศึกษาเพื่อให้ทราบถึงหลักเกณฑ์ลักษณะ และผลของสิทธิยึดเหนี่ยวที่แท้จริง รวมทั้งปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อหาแนวทางที่ถูกต้องมาแก้ไขต่อไป

* ยกเว้นสิทธิยึดเหนี่ยวตามบทบัญญัติเฉพาะเรื่องบางประเภท เช่น สิทธิยึดเหนี่ยวของผู้ขายที่สามารถขายทอดตลาดทรัพย์สินที่ยึดเหนี่ยวได้เองตามมาตรา 470 สิทธิยึดเหนี่ยวของผู้ขนส่งที่สามารถขายทอดตลาดของที่ขนส่งได้เองตามมาตรา 631 สิทธิยึดเหนี่ยวของเจ้าสำนักโรงแรมที่สามารถขายทอดตลาดเครื่องเดินทางหรือทรัพย์สินของแขกผู้มาพักได้เองตามมาตรา 679 และสิทธิยึดเหนี่ยวของนายคลังสินค้าที่สามารถขายสินค้าที่ดูแลรักษาได้ตามมาตรา 772 เป็นต้น

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ถึงหลักเกณฑ์ลักษณะและผลของสิทธิยึดเหนี่ยวที่บัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
2. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับขอบเขตและผลของสิทธิยึดเหนี่ยว
3. เพื่อเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่ค้นพบ

1.3 วิธีการวิจัยและขอบเขตของการวิจัย

วิธีการวิจัยเป็นการวิจัยแบบเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาค้นคว้าและวิเคราะห์ข้อมูลจากหนังสือ บทความ และเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำพิพากษาศาลฎีกา และกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน

ขอบเขตของการวิจัย วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาถึงปัญหาของกฎหมายว่าด้วยสิทธิยึดเหนี่ยวที่บัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยมีขอบเขตศึกษาในเรื่องขอบเขตและผลของสิทธิยึดเหนี่ยว

1.4 สมมติฐานของการวิจัย

บทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยสิทธิยึดเหนี่ยวในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มีความไม่ชัดเจนจึงยากต่อการใช้และการตีความ และบทบัญญัติบางส่วนไม่เป็นธรรมต่อเจ้าหน้าที่

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. ทำให้เข้าใจหลักเกณฑ์ ลักษณะและผลของสิทธิยึดเหนี่ยวที่บัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการใช้และการตีความหลักเกณฑ์ในเรื่องนี้ต่อไป
2. ทำให้ทราบถึงปัญหาที่เกี่ยวข้องกับขอบเขตและผลของสิทธิยึดเหนี่ยวและสามารถหาแนวทางที่ถูกต้องมาแก้ไขปัญหาดังกล่าว

3. ทำให้เกิดประโยชน์แก่บุคคลที่เกี่ยวข้อง ในการที่จะเอาข้อมูลและความคิดเห็นที่ได้
จากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย